

Karsten Revsbech, Jens Garde,
Jørgen Albæk Jensen, Orla Friis Jensen,
Helle Bødker Madsen og Søren Højgaard Mørup

Forvaltningsret

Almindelige emner

6. udgave

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
2016

*Karsten Revsbech, Jens Garde, Jørgen Albæk Jensen, Orla Friis Jensen,
Helle Bødker Madsen og Søren Højgaard Mørup*
Forvaltningsret – Almindelige emner

6. udgave, 1. oplag

© 2016 by Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, elektronisk, fotografisk eller anden gengivelse af
eller kopiering fra denne bog eller dele heraf
er ifølge gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt
uden forlagets skriftlige samtykke eller aftale med Copy-Dan.

Omslag: Bo Helsted
Tryk: Clemensstrykkeriet, Viborg

Printed in Denmark 2016
ISBN 978-87-574-3310-4
E-Bog ISBN 978-87-574-9728-1

Jurist- og Økonomforbundets Forlag
Gothersgade 137
1123 København K

Telefon: 39 13 55 00
e-mail: forlag@djoef.dk
www.djoef-forlag.dk

Forord

Forvaltningsret, Almindelige emner, foreligger hermed i en ny 6. udgave.

Bogen er revideret under hensyn til især ny lovgivning, ny retspraksis og nye ombudsmandsudtalelser.

I lighed med 5.-udgaven indeholder 6.-udgaven en fremstilling af en række centrale emner inden for den traditionelle forvaltningsret.

6.-udgaven er ligesom 5.-udgaven et resultat af et samarbejde mellem forfatterne, men ansvaret for de enkelte kapitler påhviler alene den eller de pågældende forfattere.

Søren H. Mørup er indtrådt som medforfatter til kapitel 2 om forvaltningens virksomhed, kapitel 8 om tilbagekaldelse og ændring af forvaltningsafgørelser og kapitel 9 om offentligretligt erstatningsansvar. Karsten Revsbech er nu medforfatter til kapitel 4 om saglige krav.

Bogen tænkes fortsat primært anvendt ved undervisningen af juridiske studerende, men det er vores håb, at den også kan anvendes som håndbog af andre, der har behov for kendskab til de emner, som behandles i bogen.

Bogen bygger på lovgivning og andet materiale, som forelå den 3. november 2015. Senere materiale er kun undtagelsesvis medtaget. Manuskriptet er indleveret til trykning den 20. januar 2016.

Adjunkt Nick Storm Stausholm har været behjælpelig med bearbejdning af manuskriptet og ved udarbejdelse af registre. Stud.jur. Sarah Pauli Nyhagen har ligeledes deltaget i arbejdet med registrene.

Endelig rettes en tak til sekretær Winnie Sørensen, som har udført et omfattende arbejde med manuskripterne.

Aarhus, januar 2016

Forfatterne

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Kapitel 1. Forvaltningens organisation	17
<i>Af Jørgen Albæk Jensen</i>	
I. Indledning	17
II. Generelt om organisationsforhold i og mellem offentlige forvaltningsmyndigheder	19
A. Styringsforhold inden for hierarkisk opbyggede organisationer	20
B. Styringsforhold inden for kollegiale organer	21
C. Forholdet mellem forskellige forvaltningsmyndigheder – styring	21
1. Styring i forbindelse med myndigheder, der indgår i et administrativt hierarki	22
2. Styring af myndigheder, som ikke indgår i et administrativt hierarki	24
a. Generelle styringsmidler	24
i. Administrative forskrifter	25
ii. Planer	27
iii. Bevillinger og budgetter	28
b. Konkrete styringsmidler	30
i. Konkrete tjenestebefalinger	31
ii. Call-in og omgørelse på eget initiativ	31
iii. Henskydning	32
iv. Rekurs	33
v. Godkendelse	34
vi. Tilsyn	35
III. Den danske forvaltnings organisation	37
A. Retsgrundlaget for forvaltningens organisation	37
B. Den statslige forvaltning	39
1. Ministerier	39
2. Departementer	41
3. Direktoratater	43
4. Råd og nævn	48
a. Typer af råd og nævn og formål med oprettelsen af disse	48
b. Råds og nævns uafhængighed	52

Indholdsfortegnelse

5. Lokal statsforvaltning (dekoncentreret forvaltning)	52
C. Kommunal og regional forvaltning (decentraliseret forvaltning)	55
1. Den kommunale og regionale struktur	55
2. De kommunale og regionale opgaver	56
3. Kommunernes og regionernes økonomi	57
4. Kommunernes og regionernes styrelse. De kommunale og regionale myndigheder	59
5. Statens tilsyn med kommunerne og regionerne	64
a. Det almindelige statslige tilsyn med kommunerne	65
b. Sektortilsynet	66
c. Forholdet mellem det almindelige og det specielle tilsyn	66
D. Særlige forvaltningsorganer	67
E. Organer i grænseområdet mellem den offentlige og private sektor	70
Kapitel 2. Forvaltningens virksomhed	77
<i>Af Karsten Revsbech og Søren Højgaard Mørup</i>	
I. Indledning	77
II. Almindeligt om offentlig virksomhed	77
III. Hovedtyper af offentlig forvaltningsvirksomhed	79
A. Begrebet offentlig forvaltning	80
B. Forvaltningens påvirkningsmuligheder	81
C. Retlig regulering	82
1. Generel regulering	82
2. Konkret regulering	83
3. Kombinationsformer	84
4. Mellemløst	85
D. Ydelser (servicevirksomhed)	85
E. Opkrævning	86
F. Samspil mellem regulering og ydelser	87
G. Intern virksomhed	87
IV. Har forvaltningens virksomhed et retligt særpræg?	88
V. Forvaltningens retsakter	89
A. Anordninger	90
B. Forvaltningsakter	91
C. Tjenestebefalinger	95
D. Planer	96
E. Forhåndsbesked	99
F. Forvaltningens aftaler	101

Indholdsfortegnelse

VI.	Faktisk forvaltningsvirksomhed	104
VII.	Andre virkemidler	106
Kapitel 3. De forvaltningsretlige regler mv.		107
<i>Af Karsten Revsbech og Jens Garde</i>		
I.	Indledning	107
II.	Love og anordninger	108
	A. Love	110
	B. Anordninger	112
	C. Særligt om lokale vedtægter	114
III.	Almindelige retsgrundsætninger	115
IV.	Retssædvaner	119
V.	Domspraksis	120
VI.	Folketingets Ombudsmands praksis	123
VII.	Forvaltningens interne regler	128
	A. Generelle tjenestebefalinger	129
	1. Grundlag og typer	129
	2. Generelle tjenestebefalinger som bedømmelsesgrundlag for forvaltningsakter	132
	a. Almindelige bemærkninger	132
	b. Sagsbehandlingsregler og afvejningsregler	134
	B. Administrativ praksis	138
	1. Generelt om administrativ praksis (begreb og former mv.)	138
	2. Administrativ praksis som led i bedømmelsesgrundlaget for forvaltningsakter	140
	a. Fortolkningsregler i administrativ praksis	140
	b. Afvejningsregler	143
	C. Andre interne regler	146
Kapitel 4. Saglige krav		149
<i>Af Jens Garde og Karsten Revsbech</i>		
1. afsnit: Legalitetsprincippet		
I.	Indledning	150
II.	Den formelle lovs princip	151
	A. Fortolkning	153
	1. Almindelige bemærkninger	153
	2. Fortolkningsfaktorerne, fortolkningsmetoder mv.	154
	3. Uddybning. Eksemplifikation	158

Indholdsfortegnelse

B.	Derogation og dispensation	168
1.	Derogation	168
2.	Dispensation	170
a.	Dispensationer fra love mv.	170
b.	Dispensationer fra administrativt fastsatte regler	171
III.	Kravet om hjemmel	173
A.	Indledning. Retskilderne	173
B.	Hjemmelskravets område	175
C.	Skærpet hjemmelskrav	180
1.	Almindelige bemærkninger	180
2.	Områder, hvor hjemmelskravet normalt er (eller har været overvejet som) skærpet	187
a.	Indledning	187
b.	Straf og tilbagevirkende kraft	188
c.	Afgifter, gebyrer mv.	194
3.	Afsluttende bemærkninger	203
D.	Lempelse af hjemmelskravet	205
1.	Indledning	205
2.	Områder, hvor hjemmelskravet er lempet	206
a.	Afgørelser som kun indirekte har betydning for en eller flere private	206
b.	Anstaltsforhold	208
3.	Afsluttende bemærkninger	214
2.	afsnit: Skønsudøvelse og forvaltningsretlige grundsætninger	
I.	Det administrative skøn	216
A.	Skøn med hensyn til præmisser eller indhold (»frit skøn«)	216
B.	Bevisskøn og værdiskøn	222
II.	Retsgrundsætninger, der begrænser skønsudøvelsen	224
A.	Grundsætningen om saglig forvaltning (magtfordrejningsgrundsætningen)	225
1.	Indledning	225
2.	Grundsætningens anvendelsesområde	229
3.	Saglige og usaglige hensyn (typologi)	231
a.	Private hensyn	232
b.	Fagforeningsmagtfordrejning	234
c.	Finansielle hensyn	239
d.	Procedurefordrejning mv.	241
4.	Den nærmere fastlæggelse af lovens formål. Specialitetsprincipperne	243
a.	Indledning	243

Indholdsfortegnelse

b.	Specialitetsprincipperne	244
c.	Hensyn, der i almindelighed er saglige	248
5.	Lighedsgrundsætninger	253
a.	Lighedsgrundsætninger i skreven ret	253
b.	Lighedsgrundsætninger som uskrevne retsgrundsætninger. Forholdet til magtfordrejlingslæren	255
B.	Principper for vægtningen af lovlige hensyn	259
1.	Indledning	259
2.	Prioriteringsregler	259
3.	Lighedsgrundsætningens betydning for vægtningen af lovlige hensyn	263
C.	Proportionalitetsprincippet mv.	267
III.	Interne regler og pligtmæssigt skøn	274
3. afsnit:	Bibestemmelser	
I.	Indledning	283
II.	Generelt om hjemmelsspørgsmålet	284
III.	Begrænsninger i adgangen til at benytte bibestemmelser	286
A.	Til hvilke forvaltningsakter kan der knyttes bibestemmelser?	286
B.	Krav vedrørende bibestemmelser, der knyttes til skønsmæssige forvaltningsakter	287
IV.	Ulovlige bibestemmelser	292
Kapitel 5. Administrativ rekurs	.....	295
<i>Af Karsten Revsbech</i>		
I.	Hvad er administrativ rekurs?	295
II.	Anden administrativ kontrol	296
III.	Nogle rekursordninger	298
IV.	Rekursens funktioner	300
V.	Fælles regler om rekurs?	303
VI.	Hjemmel for rekurs	304
VII.	Hvad kan påklages?	306
VIII.	Formelle betingelser for klage (procesforudsætninger)	308
A.	Klageberettigelse	309
1.	Hovedreglen: Væsentlig, individuel interesse	309
2.	Foreningers og myndigheders ulovbestemte klageret	312
3.	Variationer i klageretten ud fra væsentlig, individuel interesse	314
4.	Særlig lovhjemlet klageret	314
B.	Klagefrister	315
1.	Almindelig klagefrist?	316

Indholdsfortegnelse

2.	Beregning af klagefrist	316
3.	Suspension af klagefrist	320
4.	Oprejsningsbevilling	322
C.	Klagens form og indhold	323
D.	Til hvilken myndighed skal klagen indgives?	325
IX.	Opsættende virkning af klage	325
X.	Sagsbehandling. Sagens ramme	330
A.	Almindeligt om sagsbehandlingen	331
B.	Sagsoplysning	332
1.	Principper for sagsoplysning	332
2.	Sagens ramme i øvrigt	334
C.	Nova	335
XI.	Bedømmelsesgrundlag	337
A.	Hovedregel: Fuldstændig efterprøvelse	337
B.	Retlige spørgsmål	339
1.	Fortolkning	339
2.	Forvaltningsretlige grundsætninger	340
3.	Interne regler, vejledninger og planer	341
4.	Almene juridiske spørgsmål	341
C.	Hensigtsmæssighed	342
D.	Faktiske omstændigheder	344
XII.	Rekursinstansens reaktionsmuligheder	345
1.	Forskellige typer af reaktioner	346
2.	Valg af reaktion	347
3.	Særligt om reaktioner ved sagsbehandlingsfejl	349
4.	Ændring til skade (eller gunst) for klageren	349
XIII.	I hvilket omfang binder rekursorganets afgørelse?	353
	Kapitel 6. Domstolskontrol med forvaltningen	357
	<i>Af Karsten Revsbech</i>	
I.	Generelt om domstolskontrol med forvaltningen	357
II.	Domstole, prøvelsesgenstand og prøvelsesformer	360
A.	Hvilke domstole?	360
B.	Domstolskontrollens genstand	361
C.	Domstolskontrollens former	362
III.	Domstolsprocessen mv. – udvalgte spørgsmål	364
A.	Søgsmålsret	364
B.	Udnyttelse af rekurs	370
C.	Søgsmålsfrist	372
D.	Sagens parter	377

Indholdsfortegnelse

E.	Procesmåden i prøvelsessager	383
F.	Nova	386
G.	Opsættende virkning af søgsmål	388
IV.	Realitetsprøvelsen og dens intensitet	391
A.	Hvad er realitetsprøvelse og prøvelsesintensitet?	392
B.	Domstolenes bedømmelsesgrundlag	393
C.	Retsanvendelse og skøn	393
D.	Prøvelse af forskellige former for retsanvendelse	396
1.	Hjemmel mv. – abstrakt fortolkning	396
2.	Hjemmel mv. – konkret subsumtion	398
3.	Bemyndigelse til skønsudøvelse	398
4.	Grundsætningen om saglig forvaltning (magtfordrejning) mv.	399
5.	Lighedsgrundsætningen mv.	401
6.	Proportionalitetsprincippet	402
7.	Pligtmæssigt skøn	403
8.	Regler om sagsbehandling	403
E.	Prøvelse af skønsmæssige beslutninger	405
F.	Prøvelse vedrørende vage og elastiske (lov-)bestemmelser	410
G.	Åbenbar urimelighed	413
H.	Prøvelse vedrørende faktum mv.	416
I.	Endelighedsbestemmelser betydning	420
J.	Andre lovbestemte prøvelsesbegrænsninger	422
K.	Prøvelseshæmmende faktorer i øvrigt	423
L.	Særlig udvidet domstolskontrol	425
M.	Prøvelsesfremmende faktorer i øvrigt	427
N.	Betydningen af domstolsprocessens tilrettelæggelse	428
O.	Formodning for forvaltningsafgørelsens rigtighed?	429
V.	Domstolenes reaktionsmuligheder	431
A.	Afvisning	432
B.	Stadfæstelse (frifindelse)	432
C.	Ugyldighed	433
1.	Ugyldighedsbegrebet	433
2.	Hvornår indtræder ugyldigheden og dens virkninger?	435
3.	Ugyldighedsformer	437
a.	Annulation	437
b.	Rettelse	439
c.	Hjemvisning	442
4.	Ugyldighedsbetingelser	444
5.	Ugyldighed ved sagsbehandlingsfejl	447

Indholdsfortegnelse

6.	Ugyldighed ved manglende hjemmel mv.	450
7.	Ugyldighed ved fejl angående skønsudøvelse	453
8.	Særlige følger af ugyldighed	455
D.	Erstatning, strafansvar mv.	457
Kapitel 7. Folketingets Ombudsmand		459
<i>Af Helle Bødker Madsen</i>		
I.	Indledning	459
II.	Ombudsmandens forhold til Folketinget	462
III.	Ombudsmandens kompetence	466
A.	Kommunerne og regionerne	468
B.	Folketinget	470
C.	Ministre	470
D.	Privatretlige organer	473
E.	Domstolene	475
1.	Organer, der utvivlsomt er domstole	475
2.	Domstolslignende nævn	475
3.	Domstolens kompetence over for ombudsmanden	479
IV.	Ombudsmandskontrollens genstand	481
V.	Sagsrejsning	482
A.	Klagesager	482
1.	Klageberettigede	482
2.	Formkrav	483
3.	Klagefrist	483
4.	Rekursudnyttelse	484
5.	Tilstrækkelig anledning til undersøgelse	485
6.	Opsættende virkning	485
B.	Sager rejst af egen drift	486
1.	Tilsynsbesøg	487
VI.	Ombudsmandens sagsbehandling	489
VII.	Ombudsmandens bedømmelsesgrundlag	491
A.	Forvaltningsafgørelser	494
1.	Sagsbehandling	494
2.	Afgørelsens materielle indhold	499
B.	Faktisk forvaltningsvirksomhed	504
C.	Tilsynsbesøg	506
D.	Den kommunale forvaltning	508
E.	Ombudsmandens anvendelse af EU-retten og regler med international baggrund	509
F.	Intensiveret prøvelse	510

Indholdsfortegnelse

G. Begrænset prøvelse	511
VIII. Ombudsmandens reaktionsmuligheder	511
IX. Afslutning	514
Kapitel 8. Tilbagekaldelse og ændring af forvaltningsafgørelser	517
<i>Af Karsten Revsbech og Søren Højgaard Mørup</i>	
I. Hvad er tilbagekaldelse og ændring?	517
II. Hjemmel for tilbagekaldelse	520
A. Generelt	520
B. Lovbestemmelser om tilbagekaldelse (og ændring)	522
III. Almindelige retsgrundsætninger om tilbagekaldelse	525
A. Forventningsprincippet (retsgrundsætningen om beskyttelse af berettigede forventninger)	525
B. Tilbagekaldelsesgrunde af forskellig vægt	526
C. Tilbagekaldelsesindgrebets intensitet	530
D. Nye faktiske oplysninger kontra omvurderinger af oplysninger	531
E. Nye retlige forhold	533
F. Hensynet bag tilbagekaldelsen kunne være taget i betragtning ved udstedelsen	535
G. Partsforhold og lign.	536
H. Tilbagekaldelsens forudberegnelighed	538
I. Fejl på adressatens side	538
J. Skønsmæssig kontra lovbunden afgørelse	540
IV. Myndigheden kan udvide sin tilbagekaldelsesadgang mv.	540
A. Tilbagekaldelsesforbehold i afgørelsen	541
B. Tidsbegrænsning	543
C. Varsel og frist for tilbagekaldelse	544
D. Økonomisk kompensation for tilbagekaldelse	545
V. Særligt om ændring	546
VI. Tilbagekaldelse og ændring til gunst for adressaten	547
VII. Nogle særlige tilfælde af tilbagekaldelse og ændring mv.	548
A. Påbud og forbud	548
B. Løbende retsforhold	550
C. Interne beslutninger	552
D. Ændring af anordninger og planer	553
E. Ændring af aftaler	553
F. Processuelle forvaltningsbeslutninger	554
G. Berigtigelse	554

Indholdsfortegnelse

VIII. Andre spørgsmål	555
A. Pligt til tilbagekaldelse?	555
B. Tilbagebetaling af beløb	556
C. Overordnede myndigheders omgørelse mv.	556
D. Genoptagelse	558
E. Sagsbehandling	559
F. Tilbagekaldelse eller helt ny sag	560
Kapitel 9. Offentligretligt erstatningsansvar	561
<i>Af Orla Friis Jensen og Søren Højgaard Mørup</i>	
I. Indledning	561
II. Principalansvaret	564
A. De ansvarlige forvaltningsenheder	564
B. Skadevolderne	568
III. Den ansattes erstatningsansvar	572
IV. Nærmere om ansvarsgrundlaget	573
A. Culpa	573
B. Objektivt ansvar	580
C. Beskyttelsesinteressen	585
V. Særligt om skadevoldende retsakter	592
A. Ugyldighed og erstatning	592
1. Erstatning som supplement til ugyldighed	594
2. Erstatning som alternativ til ugyldighed	605
B. Undladelse af at søge en afgørelse ændret	614
Litteraturfortegnelse	619
Forkortelser i øvrigt	623
Lovregister	625
Domsregister	629
Ombudsmandsudtalelser	643
Sagregister	649